

VERES PÉTER:

PÁR SZÓ A NÉPFŐISKOLÁKRÓL

Mindjárt előljáróban, amint már többször meg is írtam, hogy én a népfőiskolát nem tartom valami egyetemes csodaszernak, amitől minden bajunk megszűnik. És azt is, hogy a népfőiskolák rendezése és fenntartása nem menti fel a magyar értelmiséget egyéb fontosabb köteleességei teljesítése alól. A népfőiskola csak egy a sok kötelesség között, amellyel a dolgozó népnek tartoznia.

Sőt azt is megmondom, hogy én egyetlen általános, de sokoldalú és minden lehetőséget kimerítő iskolarendszert látnék jónak. Olyan iskolarendszert, amely mindenkit tehetsége irányában és tehetsége határáig vezeti a tanulás és nevelés útján. Mindenkitől tanuljon annyit, amennyit bír — de csak annyit és ne többet! — és mindenki azt tanulja, amihez kedve és tehetsége van. Ennek azonban — jól tudom — az az előfeltétele, hogy az állam egészen és véglegesen az egész népé legyen. az iskola meg teljesen ez a néppálmeg legyen.

Ez az előfeltétel ma még nincsen meg, így hát a népfőiskolákra nagy szükség van. Ma még a munkás — de főleg a parasztyerekek milliói az elemi iskola után szellemileg légüres térbe jutnak. A levele ma még nem szellemi intézmény s különben is kevés ahhoz, hogy pótolja a továbbképző iskolát. A nagy tömeg így nem jut tovább az elemi iskolánál s még akiben van is érdeklődés, az is csak a kraicáros újságok, a ponyvaregények, és az utcai slágerek szellemiségével juthat kapcsolatba. De óvakodjunk a népművelési képzelgésektől: én azt is jól tudom, hogy ez a milliós tömeg nem csupaszellemileg éhes és fogékony emberből áll. Nagyon jól láthatjuk a mai középiskolákban és kispolgárságban, hogy bár kivétel nélkül közép- és főiskolát jártak, mégis nagyon kevés köztük a szellemileg termékeny, de még csak a valóban tájékozott művelt ember is. A nagy többség a maga osztályánál is jóval alacsonyabb műveltségű, mint a magáén. Az a diplomás úriember, akinek a Croninokat, Dekobrákat, Pitigrillieket úgy lehet beadni, hogy íme ez az angol, francia és olasz irodalom; akinek a nemtudomkicsodák magyar szalonponyváit mint mai magyar irodalmat, akinek az álnacionalista filmgiccek mint magyar művészetet lehet beadni: az éppen olyan siralmas szellemi nivón áll, mint az iskolázatlan tömegek, amelyek nem látnak tovább a bulvárlapok és az utcai slágerek világánál. Azzal a különbséggel, hogy neki szegyenkeznie kellene, míg amazok nem tehetnek róla, hogy nem tudják mi a szép és igaz.

A népfőiskola éppen ezért nem lehet a mindenki iskolája. Csak azokat érdemes tanítani, akik szellemileg fogékonyak és tehetségesek. Csak azok menjenek a népfőiskolára, akik valamilyen ok miatt vagy a szegénységük vagy a középiskola távolsága, vagy a később nyúlható tehetségük miatt nem juthattak be a középiskolába. Az általános iskolán kívüli népművelés, amely mindenkit kellene, hogy érintsen és a gazdasági szakoktatás, amely szintén mindenkit be kellene, hogy fogjon, nem keverhető össze a népfőiskolával.

A népfőiskolának — szerintem — csak általános szellemi tájékoztatást, helvesebben indítást kellene adni, hogy felébressze a szellemi érdeklődést az elvontságok szellemi világából kirekedt tehetséges fiatal magyarokban. Eppen ezért a gazdasági szaktudásból csak azt, ami a mindennapi gazdasági ismeretekben mint szellemi vezérfonal

szükséges. Nem alkalmazott gazdaságtant, hanem természettani és vegytani alapismereteket. Mert csak így tudnak odahaza hasznos munkát végezni, csak így tudnak a paraszti tömegek maradiságával és babonáival eredményesen szembe szállni.

Ebből a szempontból nézve én — bár minden népfőiskolátípust szükségesnek tartok — a leghasznosabbnak a kollegiumok, gimnáziumok, egyetemek népfőiskoláit tartom. (Persze csak úgy, ha komolyan csinálják s szeretik is, nem csupán a divatnak tesznek eleget.)

Először azért, mert itt van a legjobb előadógárda. A jó előadó még az állandó iskolában is nélkülözhetetlen, de a népfőiskola meg éppen csak azon épül, hiszen itt nem pótolhatja a tankönyv és az iskola fegyelme a lelkes és hivatott nevelőt. A népfőiskolára nem elég, hogy valaki jó szakember legyen, az is szükséges, hogy igazi rátermett, hivatott pedagógus legyen, aki ki tudja nyitni a bezárt paraszti szíveket és agyakat. Minden előadás élmény legyen, mert ilyen késő korban már minden parasztfiú egy-egy szenvedésben és alázatban meghajszolt egyéniség, akit meg kell, hogy érintsen a lélek tüze, a szellem szikrája, hogy kitárlion igazán.

Másodszor, azért, mert azt a sajátos szellemi levegőt, amit a főiskolákban talál a parasztfiú, sehol másutt nem találhatja meg. Éreznie kell, hogy mi az a szellem, mert csak akkor tudja megbecsülni igazán a szellemi értékeket s ekkor támad benne az a becsvágy, hogy én ebbe a csodálatos világba egészen behatolok s amit ott szerzek, majd továbbadom a többieknek s ezáltal becsületet, esetleg előmenetelt szerzek közöttük. Ebből a szempontból én a gimnáziumok és kollégiumok zártabb levegőjét jobbnak tartom, mint az egyetemek laza, individualista légkörét. A kollégium kultúrközösség, az egyetem hozzá képest csak tanító hivatal. Persze nem okvetlen kell annak lennie, lehetne az egyetem is kultúrközösség s akkor bizonyára többet érnének az egyetemi népfőiskolák is.

Harmadszor pedig azért, mert itt a főiskolákban sejtik meg a parasztfiúkat, hogy milyen nagy dolog a tanulás és a rendszeres tudás, s hogy milyen nagy dolog az a szellemi fegyelm, ami a fiatal emberek ezreit az iskolához köti. Mert ha így megismerik a főiskolák életét s megízlelik a tanulás levegőjét majd kinn a társadalomban is jobban tudják becsülni az értelmiségi embert és a szellemi munkást. S persze, jobban tudják bírálói is, nem lehet őket keménygalléros és diplomás külsőségekkel szolgáló megalkodásra kényszeríteni.

Csak hát ehhez a magas igényhez az a baj, a népfőiskolák eddig még nagyon vaktában szedték össze a hallgatóikat. A népfőiskolák eddigi emberanyagja jórészt közepes volt. Egvrész azért, mert néhol anyagi hozzájárulást kérnek s ezt a szegények nem vállalhatják, másrészt, mert ha a hallgatók többsége gazdafiú, akkor a szegények némely vidéken már nem szeretnek közéjük keveredni. Szerencsére a magyar szegényekben itt-ott még van némi szegényvönérzet. Viszont kifejezetten földmunkás népfőiskoláról még nem tudok. A cselédek és napszamosok gyerekei vagy maguk is cselédek és napszamosok és nem mozdulhatnak a munkahelyükről, vagy ha télen van isszabadidejük, de a hónapokon való semmiháznál távollétet nem vállalhatják, mert hátha közben jó munkát szalasztanak el otthon.

Márpedig azt tudni kell, hogy a birtokos, de különösen a módos parasztságban ma már nagyon kevés tehetséges gyerek marad az ekeszarvánál. Inkább az a baj, még a tehetségteleneket is őrnek akarja nevelni némelyik úrhatnám paraszt. Az ország legtöbb vidéken a módosabb parasztek gyerekei középiskolába járnak s ilyen helyeken nem maradhat sok tehetséges gyerek a népfőiskolára. Viszont az Alföldön is az ország keleti részein, ahol még sok a gyerek általában, de különösen sok a pénztelen szegényember s még az iskolák is ritkábban vannak, nagyon kevés a

népfőiskola. Az eddigi népfőiskolák csak úgy ötletszerűleg létesültek, egyházak, intézmények vagy lelkes magánemberek jóvoltából s bizony nem oda jutottak, ahol legjobban kellene, hanem ahova alapítójuk kedve vagy szándéka akarta. A zsúfolt és nagyon szegény és persze színmagyar vidékeken egy sincs. Nincs a Kúnságban, nincs a Hajdúságban, nincs a Biharban, nincs a Sárreéten, nincsen Szabolcsban, Hevesben és még sok ilyen zsúfolt és szegény megyében. Vagy ha van is, csak futólagos és szegényes tanfolyam és nem komoly intézmény.

Egyszóval a népfőiskolai munkának még csak a kezdetén vagyunk s jut belőle minden főiskolának és minden intézménynek, amelyik dolgozni akar.

VIGYÁZÓ GONDOK A FALU FELETT
Faluvezetőnek készülő népi származású diák számtevése

Íróasztalom fölé hajolva, tollat veszek a kezembe. Gondolodom. Csend van a szobámban és meleg. Mégis valami szokatlanul hideg borzongás fut végig rajtam. Falusi emlékek marcangolják a lelkemet, az otthoni élet ezernyi apró-cseprő gondolatjátékai futkároznak bennem lüktetészerűen. Újra és újra átélem ezeket a gondolatokat és minden pillanatban világosabbá lesz előttem egy-egy rejtett kis homályosság, egy-egy előbb még érthetetlennek vélt törvényszerűség. Már ismét otthon vagyok mindenemmel, újból megszállottja lettem a falunak. Nem is esoda, nagyon közel fekszik hozzám, ott születtem és életem szebbik részét ma is ott töltöm el. Magamról még csak annyit, hogy nyitott szemmel szoktam járni, figyelő típus vagyok. Most elmondom, hogy miket és hogyan láttam eddig a faluból.

Láttam a vezetőket, és láttam a vezetetteket. Két külön világ. Széles árokkal elválasztottak. A vezetők között sokat láttam a hivatalnokból, de keveset az emberből, és még kevesebbet a hivatástudattal rendelkező emberből. Ez sok mindent megmagyarázott nekem.

Megértettem azt, hogy a falusi élet számukra áldozatvállalás. Sőt, több ennél, szinte a legnagyobb fokú társadalmi hősiesség akkor, ha az illetők becsülettel teljesítik is a kötelességüket. A nép önmagában önállóan, szinte teljesen a vezetőire hagyatkozik. Tőle várja sorának irányítását; sorsa a vezető kezében van. Ha a vezető lesiklik az egyenes út sárpárjáról, akkor vele siklik a falu is. Országunk, Magyarország Faluország! Sorsának irányítása, megmentése vagy elpusztítása a falu vezetőinek a kezében van. Velük él, vagy pusztul a magyarság. Ez az igazság és ezt jól át kellene elmélnedünk, hogy igazi vezetők vezethessék a magyarság széles tömegeit. Eppen ezért a falu vezetőinek igazi embereknek kellene lenniük, művelteknek a szellem függetlenségében és önállóságában és szent Krisztus egyházában és a magyar nép szolgálatában. S ha ezt, ma készülő vezetők magunkévá tennék, akkor nem kellene féltünk a falut, de nem kellene féltünk az egész magyarságot sem, és nem kellene azt sem látnunk, hogy bizony a falu vezetőinek tekintélyes része, akárhogy is hangzik, nem igazi faluvezető. Ennek azután meg is van a következménye. Megindult egymástól a két pólus és szakadékba jutott mind a kettő.

Az aggodalmas helyzet okai részben lelkiek, részben szellemi.

A falu vezetői akkor kezdtek esődtől mondani, amikor a lélek kultúráját, a lélek emberét, a szeretet emberét, az erkölcsi felelősségérzetet kiöltö belőlük egy bűnös, durva, materialista korszellem. Amit a kereszténység tanított és tanít, a hit és a szeretet, annak a hiánya most nagyon keserűen megbosszulta magát. Kiderült, hogy hiánya következtében a vezetéshibák sok esetben a legrutább önzés és bizonyos esetekben pedig zsarnoki

baráskodás lett. Odaado gondoskodást, önfeláldozó szeretetet nem igen találhatunk. A faluvezetés roppant művészete, hivatalos órákban, aktagyűrtásban és a középponti hatalom vak, betűszerinti kiszolgálásában merül ki.

Pedig a szeretetnek és a hitnek a falun is királynak kellene lenni a vezetők lelkében! Ha a hitet és a szeretetet vissziuk tarsolyunkba útravalónak, akkor könnyedén tudjuk megjárni a magyar falu életének sok helyen bizony gidres-gödrös, de azért mégis mélységesen szép útjait.

A másik baj a falu vezetőinél a szellemi síkon fekszik. Bármennyire is furesán hangzik a falusi intelligenciának igen alacsony fokú a kultúrája. Nem polgári és nem is népi, hanem valami furesa keveréke a kettőnek. Iránytűje a főváros vagy legalább is a város felé van beirányozva. Még nem ábrándult ki csalóka árnyképeiből és mámorából, hanem ellenkezőleg mint a kultúra egvedüli templomát imádja. (És most jó ideig arról beszélhetnénk, hogy mennyire nincsen igaz az ennek a feltevésnek.) A magyar falu hivatott vezető rétege csak száműzetésnek tekinti azt, amit elhivatottságnak kellene gondolnia. A sors kegyetlen ítélte, a fatum tragikuma köti csak a faluhoz. Lelkével, szellemével, dalával, gondolataival, ruhájával, életmódjával a várost éli, majmolja, uralja. És ez az álomélet annyira erős, hogy sok esetben még akkor sem tudnak megszabadulni tőle, ha megvénülnek. Még ekkor is hurok a falu a nyakuk körül, amelytől minél előbb meg akarnak szabadulni. Ezzük ágában sincs a falu névéje vagy kultúrája után érdeklődni, a falu életébe belekapcsolódni. Legtöbbször megelégszenek azzal, hogy jól-rosszul elvégzik a hivatali kötelességüket és semmi többet nem tesznek.

Vannak azonban jó akaratú, de sötét szemű faluvezetők is, akik kultúrát akarnak hozni a falunak, de helyette csak giccsot adnak. Csak is így történhetik meg az, hogy még mindig vannak falvak, ahol a „Boronkay lányokat” játszószék és a régi magyar táncok helyett pedig a kongát járják.

Most már azonban legyen elég a körülményektől megkövetelt pesszimizmusból. Nézzük a megoldási módokat. Zrínyi azt mondta annak idején, hogy „fegyver, fegyver, fegyver és jó vitézi elhatározás kívánatik.” Egy kis átalakítással én is ezt mondom. A fegyver szó helyébe persze mindenütt ez a szó kerül: szellem, új szellem! A hittel, Krisztussal és a magyar nép szeretetével telített új szellemiség. Természetesen az új szellemiség kialakításánál ismét rólunk, fiatalokról van szó. Nekünk kell megértenünk embert és magyar elhivatottságunk, történelmi jelentőségét és méltóságát.

Most amikor tollam ifjú lelke gondolatait elénekelte, nem akartam senkit sem megbántani, csak a rózsaszín-látások kódját megosztani.

Egy hetedikes piarista diák.